

SZEGED az irodalomban

Irja: PÉTER LÁSZLÓ

„Mint a kigyó sziszegve, mászva jött az óriási áradat, elfoglalva a völgyeket, aztán a dombokat.

Az éjbe tekintve, a magasból az ember nem ismerte föl a piszkos szörnyeteket: azt lehetett volna hinni, hogy az az út... De amikor aztán el kezdtek az úton hordók hempergni, lábak nélküli lovak és borjak csúszni, az ember hűledezve kiáltott föl:

— Az ott a víz!

Egy tenger, mely néhány pillanat alatt megsokszorozta magát dagadásában, mely lopva jött, mint az orgyilkos, és sebesebben, mint az aggodalom. És egyszerre jött minden ponton. Nem lehetett előre kitérni sehová... Mily végtelenség telt el, míg megvirradt! És minek is virradt meg? A hajnal nem találta meg többé Szegedet...

Ugyanennek az éjszakának van egy későbbi, novellisztikus és vidámabb megköltése is Mikszáth életművében, az Ott alszik a Marcsa is című elbeszélésben. Ennek humoros-groteszk alapötletét egy Szeged környéki népszokás adja: itt volt szokásban férfiaknak lánynevet adni, hogy az osztrák be ne sorozza őket katonának. Cila Kakas Márta és Öreg Sötét Julis — mindketten koros öreg magyar parasztok, pásztoremberek — Móra és Tömörkény írásainak alakjai. Az árvíz elől a Zsótér-házba szoruló fiatalleány, magának Mikszáthnak, azt mondják, hogy helyszüke miatt abban a szobában kell meghálnia, ahol a Marcsa is alszik... A különös várakozás izgalmaiban töprengő, sőt vívódó ifjú aztán csalódottan tudja meg, hogy a Marcsa — a ház szobaleánye...

S lehetne még sorolni Mikszáth szegedi történeteinek, jellemző figuráinak sokaságát, János urat, a politikust, vagy a kis gazembert, a rongyos virágáros fiút, de a királyi biztosság tagjait is, akikről az író ragyogó portré-sorozatot festett... De hiszen ide kéne írni a Szeged könyve minden tárcáját!

S közben vissza is kell küssé kanyarodnunk. A szabadságharc idején városunkban megfordult Jósika Miklós is megihlette a hely szelleme: 1854-ben jelent meg A szegedi boszorkányok című regénye, ez a ma már nehezen olvasható, nem élvezhető, csupán művelődés- és irodalomtörténeti értékű alkotása. Ugyancsak csekély művészi értéke van, mégis érdekes kuriózum az ismert népies epigonköltő, a progresszív szellemű Lisznyai Kálmán 1861-ben írott költeménye, amelyben így aposztrofálja városunk népét:

Szegeden, mintegy tükörben
Az egész országot láthatod.

Szegedre jőjj, itt az ország képe
Szeged népe, a szabadság népe.
(Szeged népe)

Gárdonyirol, az újságíróról, a Szegedi Híradó, majd a Szegedi Napló munkatársáról már fűtő említést tettünk. Maga az író 1906-ban így nyilatkozott a városról, szegedi éveiről: »Szerettem Szegedet, habár kellemetlen emlékek fűznek a városhoz. Nehéz napokat éltem ott, és nem is értették meg az írásaimat. Megmosolyogtak, amikor azt látták, hogy úgy írok, mint ahogyan beszélni szoktam. Azt mondták, hogy ez nem művészet.« Valóban, majd hogy nem nyomorgott; ponyvákot írt álnevek alatt, párba-ügyei voltak, kétszer is az államfogházba került... Hogy a Göre Gábor-sorozatához innen is vitt ízeket, színeket, többek közt a különben elég jól alkalmazott ö-zö nyelvjárást, azaz nem pusztán dicseksznék, hiszen ez írójának olyan félrecsúszása, ami egy igen káros parasztszemlélet kialakulásához vagy legalábbis továbbtorzításához járult hozzá. Ami Gárdonyi és Szeged kapcsolatának legméltóbb, legigazibb reprezentációja, az a prózában naggyá lett írónak éppen egy jóval később, 1904-ben született versikéje, a maga nemében tökéletes alkotás, amely egymagában is elegendő lenne Gárdonyi nagyságának fölismeréséhez:

Feljött a Hold a Tiszára,
Csend borult a fűre, fára,
Szeged alatt a szigetnél,
All egy ócska halászbárka.

Holdvilágnál fenn a bárkán
Halászlégyén ál magában,
Ül magában s furulyál:
Furulyát az éjszakában.

Talán épp a bárka alatt
Lenn a vízben, lenn a mélyben
Fekszik egy nagy halott király,
Halott király réges-régen.

Koporsója arany, ézüst,
S vashál van a burkolatja.
Es a hármaskoporsóban
A király a dalt hallgatja.
(Ejje! a Tiszán)

Az árvíz pusztításai után megelégedett város olyan költőket is alkotásra ihletett, akik nem is látták. Reviczky Gyula is ezek közé tartozik:

Hullámsírodból feltámadt Szeged,
Reménye a hazának, üdv neked!
Szépül, virul, legy gazdag, irigylet;
Alföld lakóinak gondját viseld;
S a Tiszánál élő testvéreket
Magyar, mévelt s munkás néppé tegyed!
(Szeged)

Babits Mihály 1906 őszén került a szegedi főreáliskolába tanárnak. »Itt vagyok tehát — írja október végén akkor már Máramaroszigetire száműzött Juhász Gyulának — az én és a — Hegedűs Pál városában és a Hegedűs Pál közvetlen utódja (mert ő most beteg) a poetika és a retorika katedráján. Itt vagyok tehát az én és a — Balassa Armin városában és a Balassa Armin jövődöbéli hűséges olvasója (és az öné!). Itt vagyok az én és a — buckai irodalom városában és jövődö kliense a Tömörkény könyvtárának és a Homok borbélyüzletének. Itt vagyok tehát a szép, gyönyörű Szegeden... A Tisza itt folyik lakasomtól alig 200 lépésnyire... Itt írja ezt a kötetében eddig még meg nem jelent versét is:

Tenger az éj most.

Itt állok a hídon.
Távol a város
lángjai lógnak:
a szürke sötétben
kékvilágyu foltok.

Szerte a vízen
reszketnek a lámpák:
fekete réten
sárga virágok
holdudvaru, botos
foszlányu szírommal.

(Tisza hídján)
(Folytatjuk)

Finnországi találkozások

I. Vonatáblakból

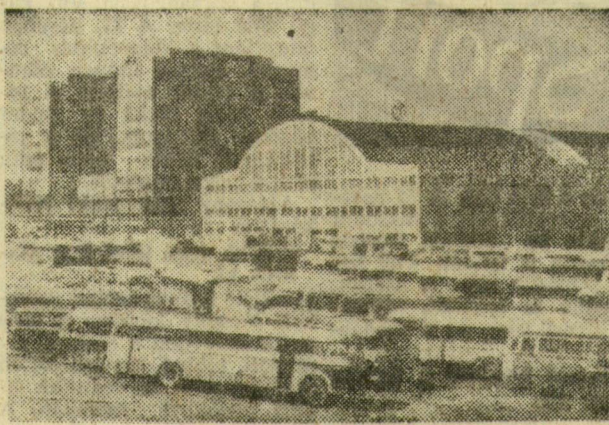
Miközben a kényelmes szovjet vasúti kocsik hálójuk-kéjének ablakán át Ukrajna ismerős, kopár dombvonulatait, majd az északi tövdek nyírfaerdőt figyelem, újra eszembe jutnak ismerőseimnek intelmei. Ki a nagy hidegtől, ki a mostoha élemezési viszonyoktól akart megővni. A táskámat nagykabátal és fűdönadrággal, vagy magasyakú pulóverrel és kihajtos sportinggel, almával, házi kolbással és gyógyszerrel megtöltött jótanácsokból éreznem kellett, hogy a közutadban élő nyelvrokonság ellenére igen hiányosak a Finnországról szerzett ismereteim. Újra fellelőzom a magammal hozott gimnáziumi tankönyv Finnországról foglalkozó alig egy oldalnyi fejezetét. A szűkös adatok között még csak az úti programunkban feltüntetett nagyvárosok, ipari központok neveit (Lahti, Tampere) sem sikerült megtalálnom. Érthető tehát, hogy egyre jobban fokozódó várakozással készülök az északi nyelvrokonainkkal, a 35 ezer tö országgal való találkozásra.

Pár napos moszkvai tartózkodás, a három éve látott város újra felfedezése, s a korábban szerzett ismerősökkel, barátokkal való találkozások után a zsúfolt programtól kissé fáradtan érkezünk Viborgba. Csak rövid sétát tehetünk az utolsó szovjet állomást jelentő tengerparti városban. Három vasúti kocsi a csökkent szerelvényünk egyre jobban összefüggő fenyőerdők között robog a határ felé.

Az udvarias vámvizsgálat után mindannyian az ablakhoz tudunk. Szemünk kíváncsian kutatja azt a földet, ahová huszonegytagú csoportunk egy évvel a VIII. VIT előtt a magyar fiatalok üdvözlését hozza. Érdeklődve nézzük az első finn állomást, amely jövőre a világ minden részéből érkező fiatalok nagyrészt fogadja majd. Mosolyogva integetünk vissza a krumpliföldeken dolgozó finn embereknek, akik közül — reméljük — személyes találkozásaink során sok barátot sikerül szereznünk.

A vonat ablaka előtt futó szelid táj mintha gyermekkorom mesekönyveiből, a színes képek festette álmaimból lépne ki. Napfény játszik a még mindig üde-zöld legelőkön, a békésen kérődző kőver tehének tarka hátán. S a subás pásztrok módjára álló apró szénaboglyák mintha csak a tisztások csendjét vigyáznák. A vasúti sínnek mellett futó fürge kis folyócska az alig ötven-hatvan méterre magasló vörös sziklák, az egyenes derékkal büszkélkedő fenyők képét tükrözi. Simára koptatott kővek között bájos fahidak, vízenyös legelőkre épített cölöputak alatt bujkálva viszi az északi tavak üzenetét a tenger felé.

Varga Ákos útinaplója

Modern teniszstadion és áruház Helsinkiben

felé. Azután az egész képet eltakarja egy-egy, sinek mellé futó sűrű fenyőerdő, amelynek sötétzöld egységét itt is, ott is aranyssárga faleveleket hullató fehértörzsi nyírfák bontják meg.

Váratlanul egy-egy országúti mentő vegyesárudavárosias kirakata villan elénk, majd a csupaablak iskolakból élénk színű kerékpárjukon hazafelé tartó szőke gyerekek integetnek vonatunk után. Kouvola kisvárost hazutóló mozgólépcsős, félig föld alá süllyesztett ultramodern állomáson lecsereklik fafűtésű mozdonyunkat. Hét-nyolc kocsival megtöltött szerelvényünk egyre több korszerű üzem, tavak tükrében tetszelgő vasbetonvázas épület között robog tovább. Az országutakon látható nagy forgalom, a mind sűrűbben felbukkadó nagy települések, a minden helyet kihasználó kü-

Következik:
VÁROSOK, UTCÁK,
EMBEREK

Közel négyszáz szegedi dolgozó tanul az üzemi általános iskolákban

Még kétszázán beiratkoznak — Hibák a szervezés körül — Öt hónap alatt egy év

Az új tanév már az üzemekben kihelyezett általános iskolai osztályokban is megkezdődött, közel 400 tanulóval. A létszám azonban még nem teljes az üzemi osztályokban, s várhatóan még legalább kétszázan iratkoznak majd be október 31-ig az általános iskola felsőbb osztályaiba. Csongrád negyében tavaly 1800-an tanultak az üzemi általános iskolákban. Az idén szükségsszerűen kevesebben tanulnak, hiszen

az elmúlt években sok ezer dolgozó szerzte meg az általános iskolai végzettségéről szóló bizonyítványt.

Evről évre csökken majd az üzemi általános iskolákban tanulók száma. Jelenleg azonban a most tanulóknl is sokkal nagyobb azoknak a száma, akikre még várnak az általános iskolai tanulmányok. Eppen ezért érthető, hogy egyes szegedi üzemekben, például a Ruhagyárban és a Textilművekben miért tanulnak olyan kevesen az oda kihelyezett általános iskolákban.

Műszak után heti két alkalommal kell csak feláldozni szabad idejüket azoknak, akik nem rendelkeznek még általános iskolai végzettséggel.

Az állam rendkívül nagy gondot fordít arra, hogy minden dolgozó az iskolai végzettség e minimumával rendelkezze.

Szegeden 25 általános iskolai szaktanár tanít az üzemekben kihelyezett osztályokban és más intézményekben, hogy a dolgozók jól felkészülten vizsgálhasanak majd az általános iskola felsőtagozatú osztályaiban. Igaz, egyes üzemekben nem áll rendelkezésre megfelelő helyiség, alkalmi terem a zavartalan tanuláshoz. Ahol ez nincs meg, ott nehezebb is az üzemi iskolák létrehozása, egyes osztályok működtetése. Ahol azonban igény van az ilyen iskolák létesítésére, ott

lehetőséget kell biztosítani ahhoz, hogy a dolgozók megfelelő teremhez juthassanak tanuláshoz érdekében.

Megkezdtek a magyar taxiörök sorozatgyártását

A Közlekedési Mérőműszerek Gyárában a múlt évben készítették el Nemes Tibor műszerész találmánya alapján a magyar taximéter mintapéldányait, amelyek sikerrel állták ki a különféle próbákat. Az új tarifajelző jelenleg az Országos Mérésügyi Hivatalnál van hitelesítésen. Az üzem most hozzálátott a taximéter sorozatgyártásához, október elején pedig megkezdik a szerelést. A formás kis műszer felveszi a versenyt a legjobb hasonló külföldi gyártmányokkal, súlya és mérete a fele azokénak. Elektromechanikusan működik, így üzembiztosabb, pontosabb, megbízhatóbb, mint a régebbi típusok.

35 közlekedési baleset szeptemberben

Sajnálatos tényeket közöl szeptember hónapról a közlekedési baleseti statisztika Csongrád megyéből. Egy hónap alatt 35 közlekedési baleset történt, jóval több, mint augusztusban. A 35 baleset közül négy halálos volt, 22 pedig súlyos sérülést okozott. A balesetek okai leginkább a gyorsnajtás és az ittas állapotban történő vezetés. Sok baleset a gyalogosok hibájából történt, többet ugráltak le mozdó járműről, illetve ittasan közlekedtek. A balesetekből származó anyagi kár 21 ezer forint. Szeptember hónapban ittas vezetést miatt 11 személy ellen indítottak eljárást. Ezek a személyek személygépkocsit, motorkerékpárt és tehergépkocsit vezettek ittasan.

Elkészült az ország valamennyi helységének tizenöt éves távlati fejlesztési terve

A lakosság ankétokon vitatja meg a terv részleteit

Elkészült hazánk valamennyi helységének az előkövetkező tizenöt évre szóló fejlesztési terve.

Az ország valamennyi helységének — városoknak és községeknek egyaránt — tervszerű fejlesztésének, illetve rendezésének gondolata nem újkeletű.

Először a századforduló végén, 1898-ban tűzték napirendre ezt a problémát.

Hozzá is fogtak, de mindössze két megyének sikerült a rendezési tervét elkészíteni. Az első világháború előtti években, majd a Horty-rendszerben is kísérleteztek az ország helységeinek rendezése tervszével, de nem nagy eredménnyel.

Közel egy évszázad mulasztását pótolja tehát a most

elkészült nagyarányú ország-szépítő és rendező munka. Először az ország mintegy 63 városának fejlesztési terve készült el, majd három ütemben a községekben dolgozták ki a falu fejlesztésének tizenöt évre szóló fő irányelveit.

A munka jelentős, de sikeresen megoldott feladatot jelentett a helyi tanácsoknak és a népront-bizottságoknak. Különösen a népront-bizottságokra hárult nagy mozgósító feladat, hiszen

a munka műszaki szakértők közreműködését is igényelte.

A Hazafias Népront műszaki akcióbizottságának mintegy 2000 mérnöke sietett a tanácsok segítségére. Lelkes társadalmi munkájuknak köszönhető, hogy az irányelvek

ma már készen állnak. A műszaki bizottság Csongrád megyében is kiválóan és önfelelődozón dolgozott.

A tizenöt éves fejlesztési terv szerves része

a termelőszövetkezeti községek telepítési terve is. Az új majorközpontokat úgy építik majd, hogy a terményeket gyorsan és könnyen eljuttathassák a városokba.

A tizenöt éves fejlesztési irányelveit az előkövetkező hónapokban a tanácsok fellettes szakigazgatási szervei felülvizsgálják, majd a tanácsulések napirendjére kerülnek. A tanácsuléseken jóváhagyott fejlesztési irányelvek alapul szolgálnak majd a helységek további, végleges rendezéséhez.

A Művelődésügyi Minisztérium engedélyével öthónapos időtartam alatt is el lehet végezni az általános iskola felső tagozatának valamelyik osztályát.

Ilyen osztályok működnek például Szegeden a MÁV Futóházban, a mihályteleki Új Élet Termelőszövetkezetben. Az előbbi helyen V. és VI. osztály, az utóbbi munkahelyen pedig a VIII. osztály anyagából tesznek majd vizsgát a tanulók.

Szeged mindhárom kerületében dolgoznak már a kihelyezett általános iskolai osztályok, s működésüket gondos figyelemmel kísérik a kerületek vezetői igazgatói, akik azon vannak, hogy mind többen fejessék be tanulmányukat sikeresen.